

PFU-SAK NR. 075/12

KLAGER: Mental Helse m.fl.
ADRESSE: Postboks 298 Sentrum
TELEFON/TELEFAX:
PUBLIKASJON: Aftenposten
PUBLISERINGSDATO: 01.03.12, 02.03.12, 04.03.12
STOFFOMRÅDE: Helse
GENRE: Nyhetsartikler
SØKERSTIKKORD: Kildebruk, kontroll av opplysninger, feilaktige opplysninger, saklighet og omtanke, imøtegåelses- og tilsvaretsrett
REGISTRERT: 09.03.2012
BEHANDLET I SEKR.: 14.03.2012
BEHANDLES I PFU: 19.06.2012
FERDIGBEHANDLET: 19.06.2012
BEHANDLINGSTID: 102 dager
KLAGEGRUPPE: Organsiasjon
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
RETTSBEHANDLING:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

Aftenposten hadde torsdag 1. mars 2012 et oppslag på førstesiden med tittelen «Hvorfor går utilregnelig syke fritt rundt når de kan skade andre?». Av teksten går det frem at en jordmor er blitt overfalt av en gjerningsmann som sier han er psykisk syk.

Inne i avisen har artikkelen tittelen «Kvestet av psykisk syk pasient». Inngressen:

«Jeg spør hvorfor psykisk syke går fritt rundt når de kan være til skade for andre, sier Sara Kahsay.»

En kvinne forteller at hun ble overfalt på vei hjem fra jobb:

«Hun ble overfalt bakfra, gjerningsmannen sparket og trampet på hodet hennes. Skallen ble så knust at hun må få proteselokk på høyre side av hodet.»

Av brødteksten går det frem at avisen tidligere har skrevet om psykisk syke pasienter og hvordan disse blir skrevet ut fra sykehus etter kort tid.

Om gjerningsmannen står det:

«Han har forklart retten at han var syk i tiden forut for hendelsen, at han er paranoid schizofren og gjorde det fordi han hørte stemmer i hodet. Han skal ha

oppøst lege og gått til psykolog...På grunn av sakens alvor og gjentakelsesfare holdes han fortsatt i varetekt, hvor han blir behandlet og medisineret.»

Videre står det at det nå er foreslått nye regler som vil gjøre det vanskeligere å bruke tvang mot psykisk syke. Kvinnen uttaler:

«Helsepersonell må ta ansvar for diagnosene de gir folk...»

Artikkelen omtaler videre trikkedrapssaken for noen år siden og hva som skjedde med gjerningsmannen:

«Trikkedrapsmannen har siden 2009 gått fritt rundt i Oslo, så lenge han følger det medisinske opplegget.»

Kvinnens bistandsadvokat sier:

«Det verst tenkelige er at gjerningsmannen blir dømt til tvungen psykisk helsevern på grunn av utilregnelighet, og sluppet fri etter relativt kort tid. Basert på erfaringer med flere lignende saker, er det store spørsmålet for offeret og pårørende: Hva skjer om et par år? Vil jeg møte ham igjen på gaten?»

Gjerningsmannens advokat Brynjar Meling er kritisk til psykiatrien:

«Jeg har stått med personer, som ikke bare har vært tikkende bomber, men tilfeller hvor sikringen har vært tatt ut, og som er blitt dømt til tvungen psykisk helsevern. Jeg har sett fortvilelsen deres når de har kommet til seg selv og sett hva de har gjort. Hvis psykiatrien hadde grepet inn på et tidligere stadium, hadde de kanskje blitt spart for å bli drapsmenn, og samfunnet hadde blitt spart for deres handlinger...»

I en underartikkel med tittelen **«Advarer mot forslag om mindre tvangsbruk»** kommenterer kontrollkommisjonen forslaget om nye regler. Flere utfordringer blir påpekt, blant annet faren for mer byråkrati og mindre mulighet til å hjelpe pasienter.

Dagen etter, **fredag 2. mars 2012**, har avisen en ny artikkel med tittelen **«For syk til å dømmes, frisk nok til å bo hjemme»**.

I stikktittelen heter det:

«Han overfalt og banket en mann som luftet hunden, jaget naboer med øks, kniv og balltre og truet en politimann og hans barn på livet.»

Av brødteksten går det frem at mannen i løpet av et par år overfalt flere personer og at han så ble dømt til tvungen psykisk helsevern fordi han ble funnet ikke å være strafferettslig tilregnelig.

Fire måneder senere ble han imidlertid sluppet ut av sykehuset:

«Begrunnelsen for å slippe den psykotiske overfallsmannen ut etter fire måneder er at han 'samarbeider', 'tar antipsykotiske medisiner', 'forholder seg greit til personalet', og har vært rusfri. I tillegg har han oppført seg pent på permisjoner.»

Advokaten til mannen uttaler:

«For dem som ikke kjenner saken og vedkommende så kan dette virke underlig. Men dette forutsetter en tett oppfølging selv om han bor hjemme. Det var heller ikke det mest alvorlige forholdet...»

To dager senere, **søndag 4. mars** publiseres en artikkel på Aftenpostens nettsider med tittelen **«Langt flere dømt til tvang i våre naboland»**.

Ifølge ingressen møter forslaget om de nye reglene motstand blant regjeringspartier. Artikkelen er en oppfølging av artiklene i papiravisen, og kommenterer situasjonen i Sverige og Danmark:

«Statistikk fra domstolene i Norge, Sverige og Danmark viser at ulike regler gjør at psykisk syke langt oftere blir dømt til behandling i våre naboland.»

Mens Danmark og Sverige dømmer henholdsvis 3000 og 4000 mennesker med psykisk lidelse til behandling i året, er tallet i Norge bare om lag 100. Imidlertid viser helsestatistikken at bruken av tvang i det etablerte helseapparatet er mye større i Norge.

Det er på grunn av dette at forslaget om strengere regler for bruk av tvang i helsevesenet er sendt ut på høring.

Flere politikere og interesseorganisasjoner er skeptiske til forslaget. En representant for brukerorganisasjonen for psykisk helse, Hvite Ørn, mener at bedre behandling og tilnærming er den beste måten å beskytte oss mot voldelige psykisk syke.

Han sier også:

«Vold er vold, uansett diagnose. Jeg mener flere med en psykisk diagnose burde bli dømt.»

KLAGEN:

Klagerne er flere organisasjoner som representerer psykisk syke og pårørende til psykisk syke i Norge.

Det er seks hovedgrunner for klagen.

For det første mener klagerne at det i artiklene er mange grove faktafeil som blander sammen tvangsbehandling i spesialisthelsetjenesten med det å bli dømt til slik behandling.

Videre mener klagerne at artiklene har gjort en kobling mellom psykiske diagnoser og farlighet, noe det ifølge klagerne ikke er belegg for.

Dernest påpeker klagerne at faktafeilene ikke er blitt rettet opp, til tross for at avisen ble gjort oppmerksom på feilene.

Klagerne mener også at den ene organisasjonen som uttaler seg i den ene artikkelen er feilsitert og heller ikke fikk sitatsjekk.

I tillegg reagerer klagerne på vinklingen, og mener den stigmatiserer en stor gruppe mennesker og peker ut mange uskyldige som potensielle voldsforbrytere. Klagerne peker også på at disse ikke er representert eller har fått mulighet til tilsvaer.

Klagerne utdyper deretter klagegrunnlaget med henvisning til de påklagede artiklene. I den første artikkelen viser de til at hensikten med artikkelen er å forklare de nye reglene om tvangsbruk som er foreslått: «Artikkelforfatterne har dermed blandet sammen grove faktafeil om pasienter i spesialisthelsetjenesten som behandles med tvang, med Kahsays sak, der gjerningsmannen muligens blir dømt til tvungent psykisk helsevern.»

Ifølge klagerne er verken dagens regler om tvang eller utvalgets forslag korrekt gjengitt. I tillegg skriver klagerne: «Det går ikke frem av artikkelen at forslaget bare gjelder pasienter som det er aktuelt å legge inn på behandlingskriteriet og ikke pasienter som kan være til fare for andre.»

Klagerne mener inntrykket av artikkelen er at: «...alle med en psykisk lidelse eller diagnose er potensielle voldsforbrytere.»

Videre skriver klagerne at dette kunne blitt rettet opp, men at avisen unnlot å ta hensyn til henvendelsen som påpekte det som var feil eller unøyaktig. I tillegg ble det sendt debattinnlegg som ikke ble tatt inn i avisen.

Klagerne understreker at det ikke foreligger noen forslag som tilsier at det skal bli vanskeligere å bruke tvang overfor mennesker som vurderes å være til fare for andre. Det er ifølge klagerne heller ikke grunnlag for å sette en sammenheng mellom mennesker med en alvorlig psykiatrisk diagnose og farlighet.

Deretter har klagerne flere eksempler fra artiklene der «psykisk syke» omtales som en gruppe, og hvor dette knyttes til farlighet.

Klagerne påpeker også feil i henvisningen til endringsforslagene som er på høring, og presiserer at to av forslagene som blir gjengitt, ikke er fremmet.

Feilene som klagerne viser til gjentas også i den neste artikkelen, til tross for at avisen da var blitt gjort klar over klagerne innvendinger.

Når det gjelder den siste påklagede artikkelen, skriver klagerne: «Hele artikkelen...skaper en drøy antagelse om at det at færre dømmes til tvungent psykisk helsevern i Norge enn i våre naboland, gjør Norge til et utrygt land.»

Og videre: «Videre skaper ingressen og første del av brødtekst igjen et feilaktig inntrykk om at det nå skal bli vanskeligere å tvangsbehandle psykisk syke kriminelle i Norge, til tross for at journalistene Olga Stokke og Per Anders Johansen er opplyst om at det ikke foreligger noen forslag som tilsier at det skal bli vanskeligere å bruke tvang overfor mennesker som vurderes å være til fare for andre.»

Representanten fra Hvite Ørn reagerer også på at han er feilsitert i artikkelen, og at han ikke fikk anledning til sitatsjekk. Han viser til at sitatet, slik det nå fremkommer, er i strid med det organisasjonen mener og at sitatet er tatt helt ut av sin sammenheng. For øvrig reagerer han på at det er en annen journalist enn den han snakket med som har skrevet artikkelen der hans sitat er brukt.

Avslutningsvis viser klagerne til korrespondansen med avisen for å korrigere det de mener er en feil oppfatning av forslagene til nye regler. I en mailutveksling påpeker de forskjellen mellom den totale bruken av tvang og den bruken av tvang som begrunnes med at personen er til fare for andre.

Klagerne skriver også at de har sendt en mail til sjefredaktøren som de ikke har fått noe svar på.

TILSVARSRUNDEN:

Aftenposten avviser klagen og kommenterer innledningsvis at vinklingen på artiklene er klar: Artiklene dreier seg om dem som er farlige for andre, og ikke alle psykisk syke.

Deretter kommenterer avisen klagepunktene.

Når det gjelder påstanden om faktafeil, mener avisen dette ikke er riktig: «Etter vår mening gir klagerne uttrykk for en rekke synspunkter på våre artikler. Grunnlaget for klagen er at klagerne mener det er feil å koble historien til jordmor Sara Kahsay med flere av forslagene i den omtalte NOU'en. Vi mener tvert imot at det er relevant og viktig for leserne å bli gjort oppmerksom på at det foreligger forslag som vil gjøre det vanskeligere å bruke tvang mot psykisk syke.»

Avisen mener hovedinnholdet i forslaget er korrekt gjengitt, og skriver: «Vi forstår godt at brukerorganisasjonene ikke er enige i det, men sett fra offerets side og samfunnet side er dette både viktig, nødvendig og relevant.» Avisen konkluderer på dette punktet: «Artiklene inneholder etter vår mening ikke faktafeil som skal rettes.»

Så presiserer avisen at det ikke påstås i artiklene at alle med psykiske diagnoser, er farlige. Avisen viser imidlertid til uttalelsen til en av advokatene i den ene artikkelen, som uttrykker at tvang kan hindre at psykisk syke ender opp som farlige.

Videre skriver avisen at representanten som føler seg feilsitert fikk sitt sitat lest opp etter intervjuet og at han ikke reagerte på feilsitering: «Sørensen og Hvite Ørn har ikke gitt uttrykk overfor oss i etterkant at han er feilsitert.» Avisen viser også til at journalisten skal ha informert representanten om at det ikke var plass til å ta med alt han hadde sagt.

Når det gjelder klagerens henvisning til stigmatiserende vinkling, skriver avisen: «Vi har forståelse for at interesseorganisasjonene som står bak klagen, er uenig i Aftenpostens vinkling. Likevel mener vi det må være mulig å fortelle én historie, uten å bli beskyldt for å stigmatisere alle som er psykisk syke.» Og videre: «Ikke noe sted påstås det at alle psykisk syke er farlige.»

Avisen mener at organisasjonene ikke har rett på samtidig imøtegåelse: «Vi kan ikke se at det er rettet sterke beskyldninger mot noen av organisasjonene i artiklene.» Likeledes mener avisen at organisasjonene heller ikke har formell tilsvare rett: «Aftenposten bruker generelt

ikke debattstoff som tidligere er publisert andre steder. Debattinnlegget fra Mental Helse var tidligere publisert på organisasjonens nettsider. Ettersom Mental Helse ikke har formell tilsvaretsrett, ble innlegget derfor ikke trykt.»

Når det gjelder e-posten som er sendt til sjefredaktøren, kommenterer avisen at det var kort tid mellom e-posten ble sendt og at klagen ble sendt til PFU.

Avslutningsvis skriver avisen: «Vi har forståelse for at organisasjoner som arbeider for psykiske sykes rettigheter, misliker artiklene og hadde ønsket seg en annen vinkling. Men det at de er uenige i artiklenes vinkling, betyr ikke at artiklene representerer noe brudd på presseetiske regler, og det gir dem ingen formell tilsvaretsrett.»

Klagerne opprettholder sin klage, og understreker innledningsvis at de har stor forståelse for at temaet er viktig og at de som er berørt, må få stå frem med sin historie. Klagerne viser også til at organisasjonene som har gått sammen om klagen, ofte er uenige med hverandre og står langt fra hverandre i mange saker. Likevel var det lett å skrive klagen på de omtalte artiklene: «Det er naturlig å reagere på den totale utestengingen av synspunkt om at Aftenpostens fremstilling inneholder faktafeil.»

Det er lagt ved dokumentasjon fra lederen av utvalget som har foreslått endringer som underbygger dette. Klagerne presiserer for øvrig at heller ikke hennes debattinnlegg ble inntatt i avisen i etterkant av artiklene.

Videre erkjenner organisasjonene at de ikke har formelt krav på imøtegåelse, men skriver: «... men det er på sin plass å diskutere om artikkelserien oppfyller sitt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk.»

Organisasjonene kommenterer også at de har fått mange henvendelser fra mennesker som føler seg stigmatisert som følge av artiklene: «Artikkelserien har fått en betydelig påvirkning i livet til en stor gruppe mennesker som ikke selv fikk være en stemme.»

Aftenposten skriver i sitt siste tilsvar: «Det er ikke vanskelig å forstå at det kan være belastende å tilhøre en gruppe hvor det finnes mennesker som er farlige for sine omgivelser, når man selv ikke er det. Men det betyr ikke at det ikke er legitimt for et medium å rette søkelyset mot dem som er farlige og reise spørsmål om hvordan de kan fanges opp før de gjør skade.»

Om tilsvaretsrett skriver avisen: «Vi har også forståelse for at klagerne hadde ønsket seg en debatt etter publiseringen av artiklene hvor deres synspunkter fremkom klarere. Men vi kan ikke se at noen av innsenderne har tilsvaretsrett etter VVP 4.15, og det er en klar presseetisk praksis at mediene redigerer debatten selv.»